

Economie anders bekeken

Arbeidsvoorwaarden-kalender

Voor de sociaal-economische redacteuren van de nederlandse media zijn het de laatste drie maanden drukke tijden geweest. Ze hebben hun lezers, kijkers en luisteraars voorgelicht over de Derde Dinsdag in september, de Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer, het Najaarsoverleg enzovoort. Het trekt de aandacht, omdat uit deze gebeurtenissen de arbeidsvoorwaarden komen rollen. En deze gaan een groot deel van de mensen aan. Welnu, ondanks deze aandacht, zullen velen als het om de totstandkoming van de arbeidsvoorwaarden gaat, door de bomen het bos niet meer zien. Jan en alleman bemoeien zich ermee: Stekelenburg, minister De Koning, meneer Van Lede, Duisenberg, het Centraal Plan Bureau (CPB), vakbondsonderhandelaars en nog een heleboel anderen.

Wat hierna volgt is een poging de gebeurtenissen wat te ordenen en daardoor hopenlijk het inzicht wat te verscherpen. Men kan de zaken wat helderder krijgen door er twee denkbeeldige schablonen (modellen) overheen te leggen, namelijk die van een jaarkalender en die van verschillende niveaus. Wat met deze niveaus wordt bedoeld, zal aanstonds duidelijk gemaakt worden. Eerst het kalenderschabloon.

Het Jaar rond

De gebeurtenissen rond de totstandkoming van de arbeidsvoorwaarden vertonen van jaar tot jaar een min of meer regelmatig terugkerend patroon. Het begin van het arbeidsvoorwaardenjaar kan men zo ongeveer in maart/april plaatsen. Dan publiceert het CPB zijn Centraal Economisch Plan (CEP). Het omvat een sociaal-economische analyse van het voorbije jaar en geeft een voorspelling, een prognose, over de sociaal-economische ontwikkeling in het lopende jaar. Het kalenderjaar eindigt weer zo ongeveer in maart/april, als de laatste concrete CAO's zijn afgesloten. En dan komt het CPB weer met zijn CEP.

Drie niveaus

Om duidelijk te maken wat er ondertussen allemaal gebeurt, moet eerst dat tweede schabloon wat nader bekeken worden, dat van die verschillende niveaus. Dit schabloon bestaat uit een wetenschappelijk, een politiek en een bedrijfs(tak)nivo.

Het wetenschappelijk nivo maakt de volgende zaken zichtbaar:

- publikaties van het CPB, zoals het Sociaal Economisch Plan (CEP) en Macro Economische Verkenningen (MEV), meestal gepresenteerd door directeur De Ridder,
 - het verslag van De Nederlandse Bank (DNB), gepresenteerd door de bankpresident Duisenberg en
 - rapporten van de Sociaal Economische Raad (SER).
- De inhoud van deze rapporten, plannen, verkenningen en prognoses bestaat uit analyses, cijferreeksen, kentallen, tabellen en grafieken, die beogen een inzicht te verschaffen in de economische toestand in de wereld, de positie van Nederland in de wereld en de binnenlandse economische toestand. We duiden dit nivo aan met: **W**.

Het politiek nivo maakt zichtbaar:

- notaas, rapporten, wetten en maatregelen van de overheid, de regering, zoals de Miljoenennota of de Voorjaarsnota of een loonmaatregel,
 - notaas, perskonferenties en besprekingen waarbij de top van de ondernemersorganisaties betrokken is.
- Op dit nivo komen aan de orde: overleg en konfrontaties in het zogenaamde tripartite machtsspel. Ze zijn minder afstandelijk en daardoor direkter te onderkennen als onderdelen van een politiek machtsspel. Ze hebben betrekking op het gebeuren in de nederlandse volkshuishouding als geheel, zijn met andere woorden makro-economies van aard. We duiden dit nivo aan met: **P**.

Het bedrijfs(tak)nivo maakt zichtbaar:

- uitspraken, perskonferenties, onderhandelingen, aktes en overeenkomsten, die betrekking hebben op een directe konfrontatie tussen werkgevers en werknemersonderhandelaars over een concrete CAO voor een bedrijfstak of een zeer groot bedrijf, waarmee een aparte overeenkomst wordt afgesloten. Hier komen aan de orde: concrete werktijd, toeslagen, vakantie, funktieklassifikatie en dergelijke. We duiden dit aan met nivo: **B**

Jaarkalender

Leg je nu beide schablonen over elkaar op de gebeurtenissen in de periode die van maart/april tot maart/april loopt, dan ontwaart je ongeveer de volgende kalender:

Maart/april: Verschijning van het CEP van het CPB (**W**).

April/mei: Het verslag van DNB (**W**).

Mei/juni: De Voorjaarsnota van het

kabinet; een tussentijdse balans over de verschillende overheidsuitgaven (overschrijdingen) (**P**).

Juni: Verschijning, eens in de twee jaar, van het SER-advies: "Advies Sociaal Economisch Beleid op Middellange Termijn" (**W**).

Juli: vakantie.

Augustus: Voorbereiding van (gevecht om) de begroting binnen het kabinet, waarvan de uitkomst zichtbaar wordt op de Derde Dinsdag in september (**P**).

September: De MEV van het CPB, een laatste bijstelling van de prognoses vóór de Derde Dinsdag in september (**W**).

September: Publicatie van de begroting en de Miljoenennota door het kabinet op de Derde Dinsdag in september (**P**).

Oktober: Parlementaire bemoeienis met het arbeidsvoorwaardenbeleid onder andere tijdens de Algemene Beschouwingen (**P**).

Oktober: Najaarsoverleg tussen het kabinet, de toppen van de vakbeweging en ondernemersorganisaties (**P**).

November: Het uitzetten van de algemene strategie door de overkoepelende organisaties (FNV/CNV en VNO/NCW) (**P**).

November/december: Diskussie over de algemene strategie binnen de vakbeweging en ondernemersorganisaties en de media (**P**).

1 Januari: Verschijning van het artikel van Rutten, directeur-generaal van het ministerie van Economische Zaken, in het blad "Economisch Statistische Berichten" (**P**).

Januari/februari/maart: Konkrete onderhandelingen op bedrijfs(tak)nivo over CAO's (**B**).

Maart/april: Verschijning van het CEP van het CPB (**W**).

Ondernemersbelang als kader

Zo gaat het van jaar tot jaar, met dien verstande dat bepaalde publikaties in één of ander jaar net in een andere maand vallen. Soms ook raken bepaalde rapporten of notaas op de achtergrond, maar grofweg kan men deze kalenderde laatste jaren met behulp van de beide schablonen onderkennen. Wat opvalt is dat in de eerste drie maanden, zo ongeveer tot de zomervakantie, de nadruk ligt op het wetenschappelijk nivo. Daarna treedt in de herfstmaanden het politiek nivo naar voren en in de wintermaanden het bedrijfs(tak)nivo. Het sluit allemaal aardig op elkaar aan.

Het wetenschappelijk nivo zet de toon. Met zijn imago van objectiviteit verschaft het argumenten, soms aange-

kleed als verkapte adviezen. Omdat de meeste deskundigen van dit nivo de gangbare burgerlijke economie, die geformuleerd is vanuit de optiek van het ondernemersbelang, als referentiekader hanteren, blijft hun objectiviteit echter binnen het kader van het ondernemersbelang. Dit levert voor het arbeidersbelang altijd argumenten op, die afgeleid van of tweederangs zijn aan ondernemersargumenten als 'rendementsherstel', of 'internationale concurrentie', of 'wegwerken van het financieringstekort' of 'het gaat al beter, nog even volhouden' en dergelijke. Argumenten, die via, via, via in het voordeel zouden moeten zijn van één arbeidersargument, namelijk: werkgelegenheid. En dat is ook de functie van dit nivo: levering van deze argumenten. Daarop kan het politieke nivo dan mooi aansluiten. De 'hoge' vertegenwoordigers van kapitaal, arbeid en staat pikken uit de cijferreeksen, tabellen, grafieken en kengetallen datgene wat hun argumentatie dient. Maar, omdat de objectiviteit van het wetenschappelijk nivo ingekaderd is in de principes van de burgerlijke economie, bevinden de vertegenwoordigers van de vakbeweging zich al bij voorbaat in een nadelige positie.

Geschipper

Wat de uitkomsten zijn voor de concrete CAO's, is afhankelijk van de houding van de onderhandelaars. Trekken zij zich veel of weinig aan van het ritueel dat zich daarvoor heeft afgespeeld? Zo ja, dan komen zij in dezelfde nadelige positie te verkeren als de vertegenwoordigers op het nivo van de vakcentrales. Zij zouden zich er dus niets van aan kunnen trekken. Maar doen zij dat, dan is er meestal een aantal kranten en omroepen, die het 'gesundes Volksempfinden' mobiliseert tegen 'onverantwoordelijke vakbondsakties'. En anders is er de rechter nog, die, een enkele uitzondering daargelaten, het aktievoeren aan banden legt. En dus zijn de concrete arbeidsvoorwaarden meestal resultaat van het geschipper tussen beide uitersten. En dan is het weer Nieuwjaar en komt het CPB weer met zijn CEP. Zo gaat Jantje naar de bliksem.

*Wim Boerboom
(medewerker Katholieke Universiteit
Brabant)*